

מי קבע שצריך תעודה? המאמר המלא מאת הרב שלום עמירה

במאמר הקודם בנושא תעודות - "תעודה אמיתית או בערך?" כתבתי על התמודדות עם כתיבת תעודה המשקפת לעיתים מציאות עגומה של התלמיד. אך שאלה קודמת ובסיסית יותר היא: מי קבע שצריך להגיש לתלמיד גליון ציונים פעמיים בשנה או בכלל? מי אמר שהתעודה היא הדבר הנכון לעשות כדי לעודד תלמידים או כדי לידיע הורים?

חשבת על זה פעם???

מטרת התעודה היא הצבת מראה, ומטרת העל היא עידוד לשיפור הישגי ההליכות והמקצועות השונים, האם אנחנו משיגים את מטרותינו בנתינת התעודה?

מכיון שהתעודה ממוענת בסופו של דבר לתלמיד (גם אם חשוב לנו ליידע את ההורים כדי שהם ישפיעו עליו) אז נצטרך לענות על השאלה מעיניים של תלמיד.

בני השכבה הבינונית

מאחר ורוב בני הכיתה בינוניים, נפתח בבני השכבה הממוצעת. לכאורה, לבני השכבה הממוצעת התעודה היא או תעודת עידוד או תעודת עניות.

הציון שמונה מוכיח שהחניך "מבין עניין", אמנם העשרים אחוז החסרים מוכיחים שהוא "לא מבין גדול". יש לו מה לשפר.

יש מעט שיאמרו לעצמם "אני לא מאה אחוז? אני כן שמונים. מהיום והלאה אני אתאמץ ואהיה מאה אחוז! ובלשון חז"ל "קנאת סופרים תרבה חכמה". מטרת ביה"ס הושגה.

אמנם ילדים רבים יאמרו "למה אני לא מאה אחוז? למה? למה אין לי את השכל של פלוני? את הרצינות של אלמוני? הם מפתחים תסכול. סופה של רגשות קנאה מאיימת להטביע אותם. המטרה התפספסה.

מצב זה של רגשות קנאה הרסניים היא לדעתי נחלת רוב בני השכבה הממוצעת.

למה אני מניח שהיא נחלת הרוב?

כדי לענות על השאלה נתבונן רגע בזה שקנאה משחקת שני תפקידים, פעמים תפקיד הרסני שמוציא את האדם מהעולם, ופעמים חיובי שמוסיף חכמה לבעליו.

דומני שהחילוק בין שני בעלי הרגשות תלויה רבות ברמת הבגרות הרגשית שלהם, כלומר, מכיון ש'קנאת סופרים תרבה חכמה' היא לא מושכל ראשון, אם כן ניתן להניח כי רוב התלמידים הממוצעים ייצרו אינסטינקטיבית תחושת קנאה הרסנית ולא ישכילו לנווט רגשותיהם לאחזתה המרבה חכמה.

כדי שילד יפתח קנאה חיובית הוא צריך לחוש באופן די מיידי את התקדמותו (כמו במשחקים למשל) אך המצב בד"כ לא כך אלא אדרבא כאשר שנה אחר שנה הוא לא מדורג בחמישייה הפותחת (במקרה הטוב), הוא שואל את עצמו פעם אחר פעם "למה אני לא כמו פלוני?" "למה אין לי את מה שיש לו?" השאלה הזו מכרסמת בליבו ומרוב קנאה מכרסמת את ליבו.

אני צובע את הצדדים בצבעים חדים, בוודאי שיש מצבי ביניים, גם בוודאי שעם הסברה נכונה של כולנו החל מכיתה א' אפשר לנווט את הבינוניים לקנאת סופרים, השאלה מה קורה בתכל"ס.

במשך השנים דברתי עם לא מעט תלמידים בנושא, ישנם תלמידים שהפתיעו אותי לטובה, הם מתעלמים מציונים שלא משקפים את המאמצים שלהם ועל אותם שהם יודעים ב"מליון אחוז", כלשונם, שהם לא התאמצו מספיק, הם אומרים לעצמם בפעם הבאה אני אשתדל ואצליח.

האם זה מה שקורה בכל מקום? האם זו התחושה של רוב התלמידים? יתרה מכך, האם גם זו התחושה שההורים מעבירים? לא ממש. יותר נכון – ממש לא.

הרבה הורים לא מתנהגים כמצופה מהם, חלקם כי הם לא משקיעים כ"כ בחינוך הילד ואז הם רואים בציונים – ציון בשבילים, וחלקם כי הם משקיעים כ"כ בילד "והם כבר רוצים לראות תוצאות". ויש כמובן את ההורים האדישים או המסתכלים על התעודה בחטף פתח ופולטים איזה משפט שאחרי שעה הם בעצמם לא זוכרים מהו.

בואו ניתן למציאות להוכיח. ראית ילד שמגיע הביתה בהתרגשות ומנופף בתעודה ממוצעת כולו התלהבות? אני עוד לא ראיתי.

ראיתי הרבה להפך, ילד שמגיע הביתה ואומר "קיבלתי תעודה גרועה!" וכשהורה פותח ומסתכל הוא אומר לו: "למה? דווקא פה אתה בסדר ופה ביחס למחצית קודמת עליית וכו' וכו'" ההורה מנחם את עצמו. לילד ברור שהתעודה שלו לא מוצלחת בלשון המעטה... החברים שנופפו בכיתה עם התעודה החלקה מרצדים לו מול העיניים.

מה התוצאה של כל זה? רובם של בני הקבוצה הממוצעת יוותרו על התעודה כי אין בה תועלת. לדידם הם משתדלים בשיעורים ואף אחרי בית הספר, הם נחשבים בעיני כל חברי הכיתה ללומדים ורציניים ואז בא הבריסטול הזה ועושה להם רע על הלב. עד כאן על קצה המזלג על בני השכבה הממוצעת.

בית הספר הסברי בצ'ורטקוב.

מספר 17

שנת הלימודים ה'תרצ"ה

תעודה

שיריון שאול

שולח (ה) ביום 23/11/1921 ב' צ'ורטקוב (מחוז צ'ורטקוב)
 בקר (ה) בוסן של שנת הלימודים תרצ"ה את המחלקה ו' זכר (ה) אותה בהתקיימות

בהתנהגות	טובה מאד
בהשגחה	אין צורך
ברעים ובמנהגים	אין צורך
בקריאה	אין צורך
בהגינות	אין צורך
בשפה	טובה מאד
בדקדוק	טובה מאד
בתורה	טובה מאד
ברשי	טובה מאד
בנ"ך	טובה מאד
במשנה	אין צורך
באגדה	טובה מאד
בהלמוד	טובה מאד
בדיקת אי	טובה מאד
בקורות קטנו	טובה מאד
במורה	אין צורך
הערכה כללית	טובה מאד

החסי (ה) שקורים 8

ביום כ"ה שבט תשנ"א

צ'ורטקוב יום 1 תמוז תרצ"ה

מפקד המחלקה

דפוס

תעודה שנתנה בצ'ורטקוב - שנת תרצ"ה. מעניין איך הרגיש שמעון... לא יודע לקרא ועם שפה טובה מאוד... מלא שגיאות וטוב מאוד בדקדוק... טוב מאוד בגמ' וחלש למדי במשנה... בטוח שמישהו פה חסר כשרון מוחלט! :

השכבה החלשה

לבני השכבה החלשה - התעודה 'בגדול' היא תעודת עניות. ביה"ס מציב את חולשותיו של התלמיד בחלק ניכר מההליכות/מקצועות או בכלל.

הרווח העיקרי הוא מול ההורים והוא כולל שני דברים:

תמרור אזהרה להורים.

תעודת ביטוח למערכת.

הראשון, החיובי יותר, לעורר את ההורים לכך שהילד שלהם צריך עזרה. והשני, לכסות על טענות ההורים כלפי המערכת. מחר מחרתיים יגיד ההורה "איך אף אחד לא אמר לי? אם הייתי יודע הייתי מצמיד לו מורה עזר וכו'", התעודה סותמת את טענותיו. אדוני הנכבד, אבא יקר, ידעת ולא טיפלת! אז מה אתה רוצה?

בהקשר לזה יש לשים לב כי בעצם נתינת התעודה אנו המורים מסירים באיזה שהוא מקום אחריות. אנחנו באיזה שהוא מקום אומרים: "הגשנו תעודה רשמית ומרוכזת כתובה וחתומה, הראנו להורים את המצב, אם הם לא לוקחים את העניינים לידיים, זה כבר בעיה שלהם!".

בקרב התלמידים התחושות קוטביות. בשביל האדישים שביניהם[1] – התעודה היא כלום ושום דבר. התעודה לא מעניינת אותם, לא מבינים מה רוצים מהם.

[אגב, הסיבה לחוסר העניין משתנה לפי הגיל, בעוד שבכיתות נמוכות היא נובעת מחוסר הבנה ותלויה רבות באיך ההורים יתווכו את התעודה לילד, בגבוהות, חוסר עניין נובע מחוסר יכולת הכלה או מהשלמה עם המצב]

לערניים שביניהם – תסכול ענק. בלא מעט מהמקרים מטבעם הם עם קש"י קשב בדרגות שונות, או שמטבעם הם פחות חכמים, אז למה להטיח בהם רשימה ארוכה של מקצועות/הליכות הנושאים את הציון "נכשל"?

אני נזכר בסיפור מלפני שנים. חניכתי כיתה ח'. היה לי בכיתה ילד חלש מאוד לימודית אך התנהגותו הייתה נאותה. בכתיבת התעודה השתדלתי לבא לקראתו עד כמה שאפשר.

יום חלוקת התעודות הגיע. תלמיד אחר תלמיד נכנס, ואז הגיע תורו. הוא התיישב וביקש את התעודה, קרא בחטף, קרע, קימט, וזרק על הרצפה בזעם. אף פעם לא ראיתי אותו ככה.

ואז, מנהמת ליבו הוא זעק: "הרב, אתם נותנים לי אישור שאני דפוק?"... "אני יודע שאני כזה. כל המשפחה יודעים שאני כזה. מה אני אשם???"

אגב, במאמר 'תעודה אמיתי או בערך' אני מציע בין השאר לעשות עמודה להזנת דרגת ההשתדלות בכל מקצוע, זה הרבה יותר טוב, התלמיד ירגיש שמעריכים את ההשקעה שלו, אך גם זה לא לגמרי מוצלח, לפעמים הפער הוא כ"כ גדול שזה עצמו יוצר תסכול, כי אם עכשיו הוא יכול לנחם את עצמו במחשבה שאם הוא ישקיע מספיק הוא יהיה מוצלח, עכשיו הרב, המנהל וההורים יחתמו על זה שהוא 'טיפש'...

בקיצור, אנחנו מתעסקים עם נשמות, ומבלי להרגיש אנחנו עלולים לייסר אותם.

השכבה החזקה

לבני השכבה החזקה – התעודה היא תעודת כבוד,

היא יוצרת תמריץ אצל המשקיעים להמשיך ולהשקיע, ואצל הפחות משקיעים להשקיע יותר.

אין חולק על כך שבכוחה של התעודה ליצור תמריץ, השאלה הנשאלת, האם יש משהו מיוחד בתעודה שיוצר תמריץ בעל ערך מוסף חשוב כל כך שא"א להשיג אותו בדרכים אחרות? האם חסרים דרכים לשבח את המצטיינים? האם זה כ"כ חשוב עד כדי כך שזה יהיה שווה דמעה אחת של ילד מתקשה?

ולמצטיינים עצמם: ילד צריך את ההוקרה כאן ועכשיו, מחמאה ספונטנית, הוא לא מחשבן חודשים קדימה, הוא לא מתאמץ להקשיב או חוזר על החומר בשבת עם מחשבות על ציון בתעודה כך שהוא לא צריך שתתכנן לו מחמאה.

ואגב, וזה למאמר אחר, גם ביום יום תלמידים מצטיינים לא צריכים ש'תתכנן להם מחמאה' - שתחפש להחמיא להם, כי הם מוחמאים ועומדים מעצם מציאותם. זה שהם שואלים שאלות טובות, מקבלים ציונים טובים במבחנים, צל"ש בדף קשר, חתימה "יפה מאוד" במחברת, נהנים ממעמד חברתי גבוה וכו' וכו', זה די והותר עבורם.

נחזור לתעודות ונסכם כי תעודה בשביל המצטיינים זו בהחלט מחמאה גדולה, אך בהסתכלות רחבה על כל בני הכיתה ועל מה שהתעודה עושה להם, צריך לשאול את השאלה האמיתית: למה שווה לשבש את הבינוניים ולהשפיל את החלשים בשביל מחמאה לחזקים?

מי צריך את כל זה?

מי קבע שצריך את כל זה?

בשנים האחרונות התוודעתי לכך שישנם תלמודי תורה בהם לא קיימים תעודות בסוף מחצית/שנה, אחד מהם הוא הת"ת בו למד בני בן 8, הוא התקדם לכיתה ג' ובסוף שנת הלימודים הראשונה והשניה לא קיבל תעודה. האם הוא לומד פחות בגלל זה? חד משמעי לא. הוא לא מצפה לסיכום שנתי. הוא מתקדם נפלא כי הוא נהנה מהלמידה ומחוויות ההצלחה שהוא חווה סביב לה.

בשנים האחרונות חזרתי לעיר הולדתי, ירושלים, וגם כאן בני לומדים בת"ת שלא מקבלים בו תעודות? והם בהחלט, בהחלט לא לומדים פחות או משקיעים פחות בגלל זה.

הגיע הזמן שזו תהיה התפיסה הרווחת בכל התתי"ם ובתי הספר.

- כל הזכויות שמורות לאתר 'חינוך' - בית לאנשי חינוך'